

พระราชหัตถเลขา รัชกาลที่ 4 ถึงเจ้านายกัมพูชา กับคำแนะนำการเมืองจากลุ่มสุ่หลาน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4

ผู้เขียน ปติवलดา บวรศักดิ์

เผยแพร่ วันพฤหัสบดีที่ 19 มิถุนายน พ.ศ.2568

“พระราชหัตถเลขา รัชกาลที่ 4” ถึงเจ้านายกัมพูชา กับคำแนะนำการเมืองจากลุ่มสุ่หลาน

หลังการเสด็จสวรรคตของ “สมเด็จพระศรีสุริเยศจักรมมมหาอิสราธิบดี” หรือนักองค์ด้วง อดีตกษัตริย์ของกัมพูชา (ครองราชย์ พ.ศ. 2383-2403) บ้านเมืองภายในก็มีความปั่นป่วนระหว่างพระราชโอรส ว่าด้วยเรื่องทรัพย์สินมรดก ระหว่าง “องค์พระนโรดมพรหมบริรักษ์มหาอุปราช” หรือ นักองค์ราชาวดี (ต่อมาคือ พระบาทสมเด็จพระนโรดม บรมรามเทวาวตาร) และ นักองค์วิวัฒนา (หรือนักองค์ศรีวิวัฒนา)

พระบาทสมเด็จพระนโรดม บรมรามเทวาวตาร (ภาพจาก : wikicommon)

เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้การเมืองภายในเกิดการแบ่งออกเป็นฝักฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือ “องค์พระนโรดมพรหมบริรักษามหาอุปราช” และ “องค์พระหริราชดน้อยไกรแก้วฟ้า” หรือ นักองศ์สีสุวัตถ์ (ต่อมาคือ พระบาทสมเด็จพระสีสุวัตถ์) ส่วนอีกฝ่ายคือกลุ่มของนักองศ์วัตถาและสนองโสภาจางวางมีมโนแก้ว ผู้เป็นน้ำของนักองศ์วัตถา

พระบาทสมเด็จพระสืสุวตถ์ (ภาพจาก : wikicommon)

ด้วยเหตุการณ์นี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 จึงมีพระราชหัตถเลขาถึงนักงศ์ราชาวดี และนักงศ์สิสุวัตถ์ ว่าด้วยความเห็นและคำแนะนำต่าง ๆ ในศึกการเมืองครั้งนี้ ซึ่งทางฝั่งสยามสนับสนุนนักงศ์ราชาวดีเพื่อขึ้นเป็นกษัตริย์พระองค์ใหม่ของกัมพูชาต่อไป

เรื่องราวที่ปรากฏใน พระราชหัตถเลขา รัชกาลที่ 4

รัชกาลที่ 4 ทรงกล่าวถึงเรื่องนี้ใน “พระราชหัตถเลขา ที่ ๕ พระราชหัตถเลขา ถึงองค์พระนโรดมแดงองค์พระหริราชดนัย ณ กรุงกัมพูชา” ได้ความอย่างสรุปว่า

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ภาพจากสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

พระองค์ทรงทราบถึงเรื่องที่นักงศ์ราชาวดี นักงศ์สิสุวัตถ์ มีปัญหากับนักงศ์วัตถา ในตอนแรกรัชกาลที่ 4 ทรงมองว่าไม่ใช่เรื่องใหญ่ ถ้าให้นักงศ์วัตถา และนักงศ์ศิริวงศ์ พระราชโอรสอีกพระองค์ของนักงศ์ด้วงเข้ามาอยู่ที่กรุงเทพฯ เครือข่ายของกลุ่มที่สนับสนุนนักงศ์วัตถาก็จะไม่มีที่พึ่ง และก็จะเข้าอ่อนน้อมกับฝ่ายนักงศ์ราชาวดีเช่นเดิม

ทว่าอำนาจของสนองโสจางวางมีมโนแก้วกลับเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พระองค์ก็ทรงเห็นว่ากำลังของเมืองอุดมมีไชย ซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจขององค์พระนโรดมฯ น่าจะพอต่อกรสู้ได้

แต่ผ่านไป รัชกาลที่ 4 กลับทรงไม่ได้ใบบอกจากสองพี่น้องแห่งกัมพูชา และทรงทราบทีหลังว่ากลุ่มสนองโสเริ่มกำเริบมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ทรงสงสัยว่าสรุปแล้วเมืองอุดมมีไชยสามารถสู้ได้จริง หรืออยากจะสู้จริงหรือไม่ ขณะนั้นนักงศ์วัตถากับพวกเข้ามาอยู่ที่เมืองพระตะบอง แม้จะมีใบบอกจากกรุงเทพฯ ให้นักงศ์วัตถาเข้ามายังกรุงเทพฯ แต่ก็ป้ายเปียงอ้างว่าเจ็บป่วย รัชกาลที่ 4 จึงโปรดเกล้าฯ ให้แต่งกองทัพไปยังเขมรเพื่อหวังจะสร้างความยำเกรง

แต่อีกด้านหนึ่ง ก็ทรงมองว่าอาจจะเป็นการสร้างความวิตกให้กับกลุ่มนักงศ์ราชาวดี กลัวจะมองว่ากรุงเทพฯ หันไปให้การสนับสนุนนักงศ์นักงศ์วัตถา ดังปรากฏในหลักฐานว่า “เพราะเห็นใบบอกของเธอนั้นก็ห่างไป เป็นที่ให้น่าคิดว่าพวกสนองโสจะเกลี้ยกล่อมกันสกัดหนทางปิดเสีย ไม่ให้ใบบอกมาได้กระมัง เมื่อเป็นดังนี้การก็ควรที่กรุงเทพฯ จะแต่งกองทัพ ให้แม่ทัพมีกำลังเป็นที่ยำเกรงกลัวของพวกเขมรที่วุ่นวายคุมไพร่ออกไปอยู่ที่เมืองพระตะบอง

แล้วส่งตัววัตถากับศิริวงศ์ เข้ามา แลกำราบพวกเมืองพระตะบอง เสียให้คงอยู่ในการสำหรับเมืองพระตะบอง โดยปรกตีย่าให้พลอยอ้อแอด้วยวัตถาไป แต่เพราะไม่ได้ให้เธอตัง 2 รู้ก่อน ว่าจะให้กองทัพออกไปนั้นด้วยความประสงค์ดั่งว่านี้

ก็วิตกไปว่า ถ้ารีบให้กองทัพออกไปเมืองพระตะบองโดยเร็ว เกลือกพวกเธอจะเห็นไปว่าที่กรุงเทพฯ ก็เข้าด้วย
วัดตาให้กองทัพออกไปช่วยวัดตา”

เวลาผ่านไปไม่นาน ราชสำนักกรุงเทพฯ ก็ได้ใบบอกจากฝั่งนักร้องราชาวดี ว่าอยากขอให้กองทัพสยามไปช่วย
เมื่อรัชกาลที่ 4 ทรงทราบก็ยินดียิ่ง และ “จัดให้เจ้าพระยามุขมนตรีศรีสุนทรบรมราชมหามายาธิบดี อภัยพิริย
บรมภรรยาที่สมุหนายกในพระบรมราชวัง กับพระยาสิงหราชฤทธิไกร ยุตินัยเนติธาดาตามหาประเทศาธิบดี
อภัยพิริยบรมภรรยา ผู้รักษากรุงเก่า คุมไพร่พลพอสมควรเป็นกำลัง”

เอาให้เพียงแค่ข่มขวัญเขมรที่เข้าพวกฝั่งพระตะบองรู้จักเกรงกลัว

กองทัพเหล่านี้ได้ไปช่วยกลุ่ม นักร้องราชาวดี ซึ่งขณะนั้นได้ยกครอบครัวและไพร่พลมากมายจากเมืองอุดงมี
ไชยไปอยู่ที่เมืองโพธิสัตว์ และรัชกาลที่ 4 ก็ทรงคิดว่าศึกครั้งนี้คงจะเจรจางกันได้ ไม่ควรใช้อาวุธสู้รบกัน

แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หน้างาน ให้นักร้องราชาวดีกับขุนนางเขมรไปติดสินใจร่วมกับฝ่ายกองทัพสยาม
กันเอาเอง

เมืองกำปอดหรือเมืองกำโพขปัจจุบัน (ภาพจาก : pixabay)

นอกจากนี้ รัชกาลที่ 4 ยังทรงให้คำแนะนำเรื่องเมืองท่า พระองค์ทรงมองว่า “เมืองกำปอดนั้นเป็นเมืองท่าคน
ลูกค้าต่างประเทศจอดเรือค้าขายแลมีฝรั่งอังกฤษขึ้นตั้งห้างค้าขายอยู่มาก ข้าพเจ้ามีความวิตกอยู่ว่า เมื่อเขมร
เมืองดอนกระดังกระต้องแกเธอทั้ง ๒ ดังนี้

เกรงจะมีโจรผู้ร้ายใจกำเริบเข้าปล้นถุกแย่งชิงลูกค้าวานิชที่เข้ามาจอดเรือค้าขาย แลตั้งห้างค้าขายอยู่ที่เมืองนั้น
ให้เขาเสียสิ่งของเป็นอันตรรายต่างๆ

เมื่อเป็นดังนี้ เจ้าของทรัพย์เขาจะไปร้องแก่เมืองเดิมของเขา ให้แต่งผู้รับบังคับมาต่อว่าที่กรุงเทพฯ แลให้พามา
ต่อว่าให้เธอทั้ง ๒ เสียเงินใช้ให้ก็จะเป็นการยากลำบากนัก”

พระองค์จึงทรงให้ขุนนางสยามนำเรือ 2 ลำไปช่วยรักษาเมืองกำปอด เพื่อไม่ให้โจรมาปล้นชิงหรือทำร้ายพ่อค้า
ต่างชาติ ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อฝ่ายนักงคราชาชาติในเวลาต่อมา

รัชกาลที่ 4 ยังทรงให้คำแนะนำอีกมากมาย ทั้งเรื่องการใช้ฝืนปากเพื่อโน้มน้าวชาวเขมร โดยเฉพาะกลุ่มที่เข้ากับ
นักงคราชาชาติ ความสำคัญของการมีอาวุธในมือ การที่สยามจะส่งอาวุธให้ไปต่อกรกับฝ่ายตรงข้าม ฯลฯ

ก่อนพระองค์จะกล่าวไว้ในตอนท้าย ๆ ว่า

“จดหมายนี้ข้าพเจ้าให้มาถึงเธอทั้ง ๒ ก็เป็นการนอกธรรมเนียมเหมือนกับลุงป้าอาว์น้ำให้มาถึงหลาน เพราะเห็นแก่องค์สมเด็จพระศรีรักรัชมหาอัคราธิปัตย์ผู้บิดา เคยรักใคร่สนิทกันมาแต่ก่อนมิใช่เป็นแต่ฉบับถือสามัญว่าเป็นเจ้าประเทศราชเมืองขึ้นเท่านั้น

บัดนี้องค์สมเด็จพระศรีรักรัฯ หาชีวิตไม่แล้ว บุตรชายหญิงมีอยู่เท่าไร ข้าพเจ้ารู้จักตัวดีก็ดี ไม่รู้จักตัวก็ดี ข้าพเจ้าเมตตาปรานีหมดทุกคน คิดว่า เหมือนลูกหลานของตัวเป็นความสัตย์ความจริง ท้องตราตามอย่างธรรมเนียมก็ได้ให้มีฉบับ ๑ ด้วยแล้ว”

ทั้งหมดนี้เป็นหนึ่งในพระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ 4 ที่ทรงมีถึง “นักองค์ราชาวดี-นักองค์สีสุวดี” แห่งกัมพูชา ในยามวิกฤต

อ้างอิง :

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระฯ, 2347-2411. พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมครั้งที่ 1. [ม.ป.ท.]:โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2496. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2568.

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:193197.

<https://vajirayana.org/พระราชพงศาวดาร-กรุงรัตนโกสินทร์-รัชกาลที่-๔/๙๖-เรื่องเมืองเขมร>

เผยแพร่ในระบบออนไลน์ครั้งแรกเมื่อ 19 มิถุนายน 2568

https://www.silpa-mag.com/history/article_154554